

регіону. Її існування не розглядається як явище негативне, адже не виступає відповідним поштовхом для внесення змін у структуру політичної системи та формат суспільно-політичних відносин. Наявність умов можливості здійснення політичної активності, відкритість політичної системи, наявність політичного плюралізму свідчать супроти того, щоб сприймати політичну апатію як явище негативне. Вона є одним із наслідків наявної у Західному суспільстві тенденції раціоналізації суспільного життя, коли інтерес до політичної сфери девальвується, а самі політичні процеси відбуваються поза індивідами, не зважаючи на їхню об'єктивну можливість участі у останніх.

Політична апатія у пострадянських країнах має інший зміст. Сама політична сфера має деструктивний характер і не продукує форм політичної участі громадян. Тому політична апатія постає не результатом поглинання особи буденністю, а є результатом усвідомлення людьми неможливості подолати перешкоди, які створюються для неї політичним оточенням.

Таким чином, негативну апатію, притаманну пострадянським країнам, можна визначити як відсторонення громадян від політичної сфери у результаті дії негативних зовнішніх по відношенню до людини чинників, в першу чергу наявних політичних відносин, незадоволеність якими викликає політичну байдужість громадян і свідчить про негативні тенденції розвитку суспільно-політичного життя. Таким чином, під політичною апатією розуміється така апатія, яка бажає бути подоланою.

Позитивна апатія, притаманна Західними країнам, є внутрішньо спродукованим, об'єктивним явищем, що впливає із розвитку суспільних відносин, яке виявляється у неучасті громадян у політичному житті, і не потребує усунення та нівелювання, оскільки відображає сутність сучасного розвитку демократії. Загалом, феномен існування позитивної апатії у сучасному суспільстві дає можливість для визначення та дослідження специфіки сучасних демократій та особливостей їх розвитку і функціонування.

Бібліографічні посилання:

1. Алмонд Г. А. Гражданская культура (I): подход к изучению политической культуры / Г. А. Алмонд, С. Верба ; пер. с англ. Л. А. Галкиной // Полития. – 2010. – №2 (57). – С. 122-144.
2. Кутковец Т. Нормальные люди в ненормальной стране / Т. Кутковец, И. Клякин // Московские новости. – 2004. – №25.
3. Маркузе Г. Одномерный человек / Г. Маркузе. – М., 1994. – 368 с.
4. Федотова В. Г. Апатия на Западе и России / В. Г. Федотова // Вопросы философии. – 2005. – № 3. – С. 3 -19.
5. DeLuca T. The Two Faces of Political Apathy / T. DeLuca. – Philadelphia: Temple University Press, 1995. – 361 p.
6. Eliasoph N. Avoiding Politics: How Americans Produce Apathy in Everyday Life / N. Eliasoph. – Cambridge University Press, 1998. – 344 p.
7. Mills C. R. White Collar: The American Middle Classes / C. R. Mills. – N. Y., 1951. – 378 p.

УДК 32:316. 6

О. М. Косьмій

ІНТЕРНЕТ-ПРОСТІР ЯК ЗАСІБ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИ

Аналізуються особливості політичної соціалізації у сучасних умовах. Зокрема, виокремлюються основні фактори та агенти політичної соціалізації, акцентується увага на роль Інтернету у даному процесі. Електронне урядування, блоги, соціальні мережі розглядаються як канали залучення індивіда до політичної сфери.

Ключові слова: політична соціалізація, Інтернет, електронне урядування, блог, соціальна мережа.

Анализируются особенности политической социализации в современных условиях. Раскрываются основные факторы и агенты политической социализации, обращается внимание на роли Интернет в данном процессе. Электронное правительство, блоги, социальные сети изучаются как каналы приобщения индивида к политической сфере.

Ключевые слова: политическая социализация, Интернет, электронное правительство, блог, социальная сеть.

© О. М. Косьмій, 2012

The peculiarities of political socialization in modern conditions are analyzed. The main factors

and agents of political socialization are named; and it is placed emphasis on the role of Internet in this process. The electronic management, blogs, social network are studied as the paths of the involving of individual into political area.

Keywords: political socialization, Internet, electronic management, blog, social network.

Сучасний світ є досить динамічним і людина повинна засвоювати основні принципи взаємодії в ньому протягом всього життя. У соціології даний процес називається соціалізацією, її досліджували такі відомі науковці як Ж. Піаже, Дж. Мід, Л. Кольберг, І. Гофман та ін. Крім цього, важливу роль у соціалізації особистості відіграє Інтернет. Проблематика соціальної взаємодії в мережі Інтернет розкривається у дослідженнях зарубіжних соціологів Н. Бейма, П. Коллока, С. Кайзлера, Г. Рейнгольда, Л. Спрелла, С. Херрінга та роботах вітчизняних дослідників Г. Почепцова, В. Бебика, Ю. Бондаря, В. Плешакова, Д. Дрезнерта та ін.

Не зважаючи на те, що значна частина науковців у своїх роботах розглядали соціалізацію, політичну соціалізацію, роль Інтернету у житті сучасної людини, на даний час бракує комплексного дослідження впливу віртуального середовища на засвоєння політичних норм та цінностей, а також виокремлення основних засобів, за допомогою яких розповсюджуються сучасні політичні ідеї.

Метою даної статті є вивчення ролі Інтернет-простору в процесі політичної соціалізації особи, а також з'ясування основних каналів залучення індивіда до політичного процесу.

Поняття «політична соціалізація» виникло у західній політичній та соціальній психології за аналогією з поняттям «соціалізація» для визначення та опису суспільних процесів, в результаті яких індивід приймає відповідну політичну позицію. Термін «політична соціалізація» міцно входить до наукового політологічного лексикону у 50-60-ті рр. ХХ століття.

Концепція політичної соціалізації почала формуватися після створення теорії загальної соціалізації особистості і на її основі. Відповідно до цього, визначення сутнісних характеристик поняття «політична соціалізація» слід розпочати з розгляду поняття «соціалізація». У науці немає єдиного визначення як поняття «соціалізація», так і поняття «політична соціалізація». Під соціалізацією (від лат. *socialis* – суспільний) розуміють «процес засвоєння людським індивідом певної системи знань, норм і цінностей, які надають йому можливість функціонувати як повноправному членові суспільства» [1]. Американський дослідник соціальної психології Т. Шибутані розглядав соціалізацію як безперервну адаптацію живого організму до його оточення, як формування здатності передбачати реакції інших людей та пристосовуватись до них. Російський психолог Б. Ананьєв під соціалізацією розумів процес формування людини як особистості, її соціального становлення, включення особистості у різні системи соціальних відносин, інституцій та організацій, засвоєння людиною знань, норм поведінки, що склалися історично. Як зазначає В. Москаленко «визначення змісту поняття «політична соціалізація» залежить від концепції, в якій воно розглядається, від аспекту, у якому аналізується, а також від поставленої мети дослідження [2]. Відповідно політичну соціалізацію можна розглядати як: процес передачі культури; розвиток особистісного контролю; результат міжособистісного спілкування; процес рольового тренування; соціальне навчання; процес пізнання.

Політична соціалізація описується в термінах обумовленості, добровільності й доброзичливості в процесі формування в індивіда позитивних установок щодо влади. Практичний ефект полягає в можливості контролю за процесом соціалізації і його педагогічному забезпеченні, яке дозволяє формувати політичних суб'єктів із задалегідь заданими характеристиками.

На політичну соціалізацію значний вплив справляє конкретний соціокультурний контекст розвитку особистості, передусім, та політична культура, в рамках якої відбувається політична соціалізація [3]. Крім того, на політичну соціалізацію особистості впливають різноманітні та різноякісні фактори: характер соціальної стратифікації суспільства, система освіти і виховання, національно-етнічні особливості, релігійні вірування тощо. Тому, і неможливо створити добре збалансовану загальну для всіх країн теорію політичної соціалізації особистості (принаймні, говорити сьогодні про це ще передчасно).

Політичні фактори соціалізації особистості утворюють систему до якої входять: зовнішні об'єктивні умови, що побічно впливають на процес формування особистості (історична обстановка, економічна ситуація, природно-географічні умови); соціальне середовище, як безпосередня (родина, найближче оточення індивіда), так і більш широка (суспільна політична свідомість); психологічні особливості індивіда і його соціальний статус.

Агенти політичної соціалізації виступають також способами і засобами вираження політичної активності особистості, її політичного самоствердження. На різних етапах розвитку особистості і в різних країнах на перший план виходять різноманітні агенти в залежності від конкретних обставин політичного життя та особливостей політичного ладу суспільства. Агенти політичної

соціалізації можуть бути як власне політичними, так і неполітичним. До перших належать: політичні інститути, партії, організації, політичні еліти і лідери, групи інтересів. Вся сукупність цих факторів утворює систему, яка за допомогою політичних механізмів прагне контролювати і спрямовувати політичну поведінку особистості. До неполітичних відносяться: сім'я, групи ровесників, церква, система освіти, професійні і жіночі організації, культурні і спортивні об'єднання тощо. Відомо, наприклад, яку велику роль можуть зіграти групи популярних артистів або спортсменів при агітації за або проти того або іншого політичного лідера на виборах. До агентів політичної соціалізації особистості відносяться і ЗМІ, які значно впливають на її формування. Авторитет та ефективність впливу кожного із цих агентів залежать від багатьох причин, але, насамперед, від віку та внутрішнього стану людини, інтенсивності її включення до соціального й політичного процесів, характеру виконуваних нею функцій, а також цивілізаційних й історичних умов їхнього здійснення.

Значну роль у процесі політичної соціалізації у сучасному суспільстві почав відігравати Інтернет. Незважаючи на те, що це є досить новий спосіб передачі інформації, він вже зазнав трансформації від формату Веб 1.0 до формату Веб 2.0.

Веб 2.0 – це спосіб проектування систем, відповідно до якого, взаємодія стає тим кращою, чим більше людей користується ресурсом. Особливістю Веб 2.0 є принцип залучення користувачів до наповнення та багаторазової перевірки контенту (наповнення сайту) [4].

Одним із засобів політичної соціалізації особи є електронне урядування, що виступає формою організації державного управління, за якого відбувається активна взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування з суспільством, людиною, бізнесом за допомогою інформаційно-комунікативних технологій [5, с.4]. Така взаємодія впливає як на процес первинної політичної соціалізації особи, коли вона вперше дізнається про структуру державної влади та кожну з її гілок, так і на процес вторинної соціалізації, коли людина постійно моніторить діяльність державних інституцій.

Засоби масової інформації в сучасних умовах так само продовжили свою діяльність в Інтернет-просторі, де можна скористатись телебаченням, прочитати останні новини та випуски журналів і газет. Можливість передачі аудіовізуальних повідомлень робить їх емоційно насиченими та формує стійкі уявлення про політичну дійсність, а також виконує мотивуючу функцію. У віртуальному просторі на даний час інформації набагато більше, ніж у друковану вигляді. Все це є свідченням того, що Інтернет стає потужним інформаційним каналом, а отже і засобом політичної соціалізації особи.

Особливе місце посідають серед агентів соціалізації у віртуальному просторі блоги політичних діячів, журналістів, політологів і просто тих осіб, які цікавляться політикою. Термін «блог» у виник 1997 році і походить від скорочення англomовного терміна web log, що перекладається українською як веб-журнал. Він будується у зворотному хронологічному порядку та передбачає поповнення записами, фотографіями, відео, графікою та застосування інших мультимедіа. За допомогою блогів зазначені суб'єкти можуть висловлювати власні політичні погляди та переконання.

Для багатьох блогерів Інтернет-щоденники дають можливість брати участь у створенні та поширенні новин, часто альтернативних до тих, які повідомляються традиційними медіа. Такий різновид блогерської діяльності отримав назву „громадянської журналістики» [6, с.16]. Перевагою блогу як механізму соціалізації є те, що він формує політично активного громадянина, адже така комунікація здебільшого є двосторонньою, а отже користувач може задати питання автору повідомлення або просто залишити свій коментар.

Зростання кількості блогів передбачає виокремлення серед них блогів-лідерів, до яких активно звертаються користувачі, що свідчить про вплив глобальної блогосфери на громадську свідомість та про потребу розглядати її як одне із інформаційно-комунікаційних джерел, потенціал якого ще недостатньо вивчено [6, с.16]. З точки зору журналістики, блоги покликані не стільки передавати інформацію (адже вона передається у достатній кількості за допомогою інших каналів комунікації), скільки актуалізувати ті чи інші проблеми, хвилювати населення та захоплювати його політичними проблемами. Тому, для кожного громадянина зокрема та суспільства в цілому важливо, щоб під вплив розміщеної у блогах інформації не потрапила людина, яка перебуває на стадії первинної політичної соціалізації, адже вона не зможе критично оцінити отриману інформацію, що посилює загрозу формування викривленого уявлення про політичну дійсність.

Наступним фактором політичної соціалізації виступає соціальна мережа, що також відноситься до технології Веб 2.0 і на сьогодні використовується для поширення політичної інформації. Один із найперших ресурсів, який виконував (хоч і в урізаному вигляді) функції, притаманні сучасним соціальним мережам, з'явився у 1995 році в США і розміщувався за адресою в

Інтернеті: www.classmates.com. Цей сайт був покликаний допомогти випускникам учбових закладів у США не втрачати зв'язок та підтримувати особисті контакти, знаходячись при цьому в різних штатах і навіть в різних країнах. Потім активно почали створюватись веб-ресурси, основним завданням яких було формування майданчику для спілкування людей. Концептоутворюючим елементом цих сервісів було забезпечення спілкування і об'єднання людей по всьому світу за якоюсь специфічною ознакою. Це могли бути люди, які разом вчилися або працювали, чи просто бажали об'єднатися за якоюсь іншою ознакою у певні відокремлені віртуальні спільноти. Пізніше від цього принципу майже повністю відійшли, залишивши в усіх платформах можливість формувати групи за інтересами, без обмеження при цьому спрямування таких інтересів [7].

Соціальна мережа розуміється як веб-сервіс, що забезпечує можливість комунікації великих груп людей та їх об'єднання у віртуальні спільноти за інтересами. [8, с.155] Вона об'єднує сотні тисяч людей для обговорення різних тем, серед яких значне місце займають політичні проблеми. У мережі головною діючою особою є активна особистість, довкола якої формуються групи. Структура соціальних мереж є децентралізованою, де переважають неформальні відносини над формальними.

На даний час зазначені мережі є найбільш успішними проектами в економіці, фінансах, культурі, тому їхні можливості активно використовують у політичній сфері. Оскільки більшість «сторінок» у соціальних мережах є персоніфікованими, а не інституціоналізованими, то суб'єктами політичної комунікації тут виступають політичні лідери та журналісти. Соціальна мережа покликана приблизити громадян до політичних діячів, проте на «сторінках» більшості політиків дублюється інформація про їх професійну діяльність, яка розміщена також й на офіційних сайтах державних установ. Окрім того, українські політичні діячі не хочуть презентувати себе у соціальній мережі як простих громадян України, демонструючи свої людські якості, а не професійні. Інша ситуація зі сторінкам журналістів: вони наповнені актуальною інформацією та дискусіями з вираженням різних точок зору. Відмінністю між соціальними мережами та блогами є те, що мережі об'єднують більше коло людей та здатні їх швидше поширити інформацію і мобілізувати громадян. За допомогою соціальних мереж відбувається не тільки розповсюдження певних політичних поглядів, а й стимулювання людини до активної дії. Відтак, у віртуальному просторі організовують політичні рухи, флеш-моби та інші масові акції, про що свідчить подія «Арабської весни», яка призвела до зміни урядів у декількох країн Близького Сходу та Північної Африки. Не дивно, що нині російська та китайська влада почали активні дослідження впливу соціальних мереж на населення, його політичні настрої, організаційні можливості щодо протестної активності. Одним з перших контрзаходів є збільшення владою інтернет-пропаганди в соціальних мережах.

Таким чином, слід зазначити, що у соціальних мережах поширення політичної інформації відбувається здебільшого не політиками, а журналістами та громадянами, які цікавляться політикою. Проте, це не применшує її роль у політичній соціалізації громадян, адже інформація «від друга» сприймається як така, що варта довіри і формування на ній свого бачення політики. Якщо розглядати соціальну мережу як інструмент у перебивочій боротьбі, то робота з нею може мати наступні політичні результати: зміну або трансформацію політичних переконань цільової групи, створення нового Інтернет-об'єднання із потенційним виходом у реальне політичне середовище, поширення бажаної інформації серед представників цільової групи, дослідження інформаційного простору, перевірка політичних ідей щодо їх відповідності очікуванням громадськості тощо [9].

В цілому, політизація є складним та багатогранним процесом, що полягає у формуванні людиною власного політичного світогляду, а також засвоєнні певних політичних норм, цінностей, алгоритмів дій. Агенти політичної соціалізації можуть бути як власне політичними, так і неполітичними. До першої групи належать: політичні інститути, партії, організації, політичні еліти і лідери, групи інтересів, а до другої – сім'я, групи ровесників, церква, система освіти, професійні і жіночі організації, культурні і спортивні об'єднання та ЗМІ. На даний час Інтернет також виконує функції політичної соціалізації, що проявляється через функціонування електронного урядування, блогів політичних діячів, журналістів і громадян, а також активності у соціальних мережах. Особливостями політичної соціалізації через Інтернет є те, що за його допомогою відбувається сприйняття різної інформації про політику та формування соціально активної особистості. Відповідно, це є перевагою у процесі вторинної соціалізації, адже різноманіття інформації потребує її критичного осмислення, що стає можливим лише за умови наявності в особи первинних знань про політику, але це не знімає функцій виховних функцій з сім'ї, близького оточення та закладів освіти.

Бібліографічні посилання:

1. Философский энциклопедический словарь / Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев. – М., 1983. – С. 629.
2. **Москаленко В. В.** Соціальна психологія: Підручник / В. В. Москаленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – С. 259.
3. **Смелзер Н.** Социология / Н. Смелзер. – М. : Феникс, 1998. – С. 96.
4. **Safran Ch.** E-Learning practices and Web 2. 0 / Christian Safran, Denis Helic, Christian Gotl // Institute for Information Systems and Computer Media, Graz University of Technology September 26 -28, 2007 Villach, Austria – p. 4.
5. Концепція розвитку електронного урядування в Україні / за ред. А. І. Семенченко – 2009 р. – С. 4.
6. **Зернецька О.** Глобальна політична блогосфера – нова арена політичної комунікації / О. Зернецька // Політичний менеджмент. – 2009. – №2. – С. 13-26.
7. **Пляс Ю.** Соціальні мережі. Вступ до великої політики / Ю. Пляс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://peoplefirst.org.ua/uk/articles/social-networks-introduction-to-big-politics>
8. **Лобовікова О. О.** Соціальні мережі як феномен інформаційного суспільства / О. О. Лобовікова, А. С. Мельніков // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. – 2011. – Випуск 5. – С. 154–160.
9. **Олещук М. П.** Технологія використання інтернет-форумів у політичній комунікації / М. П. Олещук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc.../10_11.pdf

УДК 321. 6/8

А. Ю. Кравець**СУЧАСНІ СУСПІЛЬСТВА: ПОЛІТИКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ**

Політична антропологія – дисципліна, що постійно розвивається, тому не дивно, що її науковий інтерес поступово еволюціонує з дослідження архаїчних соціумів і традиційних відносин влади до вивчення сучасних суспільств, де певні механізми владних відносин, характерні для початкових етапів соціогенезу, активно функціонують й сьогодні

Ключові слова: архаїчні та сучасні суспільства, клановість, вікова детермінація

Политическая антропология – дисциплина, которая постоянно развивается, поэтому не удивительно, что ее научный интерес эволюционирует от исследования архаических обществ и традиционных отношений власти к изучению современных государств, где некоторые механизмы властных отношений, характерные для начального этапа социогенезиса, активно функционируют и сегодня

Ключевые слова: архаические и современные общества, клановость, возрастная детерминация

Political anthropology is a discipline that constantly evolving. It's scientific interest has evolved from studies of archaic societies and traditional power relations to the study of modern states, where some of the traditional mechanisms of power relations operates today

Keywords: archaic and modern societies, clan, age determination

© А. Ю. Кравець, 2012

На даний момент з етнічної карти світу поступово зникає сам предмет класичних політико-антропологічних досліджень – традиційні суспільства, а аналіз вищезазначеної проблематики стає, по суті, виключно академічною тематикою. В цьому, і не тільки, ми бачимо причини подальшого розвитку політичної антропології в якості самостійної наукової дисципліни, яка поряд з дослідженнями архаїчних соціумів та традиційних відносин влади почала вивчати, зокрема, проблематику адаптації, інкорпорації та трансформації традиційних механізмів контролю в сучасні політичні інститути та досліджувати архаїчні прояви владних відносин у сучасних суспільних системах різних типів.

Однак, слід зазначити, що сучасне політико-антропологічне знання стосовно цієї проблематики доволі розрізнене і є переважно прикладом практичних досліджень політантропологами того чи іншого суспільства, адже, як вже зазначалося, основні праці політантропологів – це, здебільшого, статті або збірники статей. Тому аналіз впливу процесу колонізації на традиційні соціуми, а також проблематику адаптації традиційних механізмів організації влади до сучасних політичних інститутів, архаїчні прояви владних тощо залишається актуальним дослідницьким